

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איסור סירוס באדם ובבהמה

(ק"י ב') (משמע במשנה שביום חול מותר לשתות כוס עיקרין. ומקשה) ומי שרי? והתניא: מניין לסירוס באדם שהוא אסור, תלמוד לומר¹ "ומעוף ונתוק ונרות לא תקריבו לה" ובאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ (ודורשים) בכם לא תעשו, דברי רבי חנינא!

(ומתרץ) הני מילי היכא דקא מיכוין. הכא מעצמו הוא (מאילין, שלא בידיים). ודחי לה.

(ומתרץ) אלא בסריס (אדם שהוא כבר סריס).

(ק"א א') (ומקשה) והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הכל מודים (אע"פ שנחלקו תנאים בבכור שאחזו דם, אם מקיזים או לא, שהוא כמטיל מום, ויש מי שמתיר להקיזו ולעשות בו מום, מודים הם) במסרס אחר מסרס שהוא חייב! (ומסיק) באשה (שאינה מצווה בפריה ורביה, כתנא קמא במשנה יבמות ס"ה ב').²

(ומקשה) ולרבי יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר³ "וַיִּבְרַךְ אֶתְּם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ ורבו", מאי איכא למימר?

(ומתרץ) בזקינה. אי נמי בעקרה (והוא הדין בעקר, שאינם ראויים להוליד מעולם. שגזירת הכתוב היא שאיסור סירוס הוא רק מי שהיה בר הולדה).⁴

שיטות הראשונים

דבר שאינו מתכוין בכל התורה: כתב בשאילתות דרב אחאי שדבר שאינו מתכוין בכל התורה אסור, וכדעת רבי יהודה. ורק בשבת הלכה כרבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר. והרמב"ן, הרשב"א, הרא"ש, המאירי ועוד, חלקו עליו וכתבו שבכל התורה קיי"ל כרבי שמעון, ואין חילוק לעניין זה בין שבת לשאר איסורים.⁵

סירוס כשאינו עושה מעשה בידיים: כתב המאירי שסירוס כזה, כגון על ידי שתית כוס של עיקרין, אינו אלא מדברי סופרים.⁶ ודעת ריא"ז שאיסורו מהתורה. והרמב"ם כתב, "הַמְשָׁקָה עֶקְרִין לְאָדָם או לְשָׂאֵר מִיָּנִים פְּדֵי לְסָרְסוֹ - הֵרִי זֶה אֶסוּר, וְאִין לּוֹקִין עָלָיו." וכן פסק השו"ע.⁷

1. ויקרא כב,כד.

2. הדורש מש"כ "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה" (בראשית א,כח), איש דרכו לכבש, ואין דרכה של אשה לכבש. רש"י.

3. בראשית א,כח.

4. חידושי הר"ן.

5. אמנם לעניין זה כתב הרא"ש שיש חילוק בין שבת לשאר איסורים, שרק בשבת יש מושג של מלאכת מחשבת. ולכן, לדוגמא, גם בעל הערוך הסובר שלא אסר רבי שמעון פסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה, היינו דוקא לענין שבת, דבעינן מלאכת מחשבת. אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ליה (וכן הוא ברשב"א).

6. ואע"פ שדרשוה מן המקרא ובאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ, קרי ביה לא תיעשו, כלומר אפילו ממילא, אסמכתא בעלמא הוא.

7. אה"ע ה"ב, בביאור הגר"א (אה"ע ה"ב-יג) כתב שאין לוקים על שתייתו, משום שכל שאינו נוגע באיברים איננו נכלל בלאו של "ובארצכם לא תעשו". אבל אסור לעשות כן מדאורייתא משום "משחתם בהם". ובחתם סופר (שו"ת, ח"ג, אה"ע א, ס"כ) נקט כדבר

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סירוס דממילא כשאינו מתכוין: דעת בעל השאלות, רמב"ן, רא"ש, וריא"ז, שאסור לשתות סם לרפואה, אם הוא גורם לעיקור, אע"פ שאינו מתכוין אלא לרפואה⁸. והמאירי כתב שהיא מותרת⁹. ומלשון הרמב"ם נראה שמתיר¹⁰. והשו"ע¹¹ נקט לשון הרמב"ם.

סירוס נקבה: כתב הרמב"ם "והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים - פטור". חיובא הוא דליכא, אבל איסורא איכא¹². וכן כתב הריא"ז שפטור, וביאר, לפי שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה. וכן פסק השו"ע¹³.
שתיית כוס עיקרין לאשה: כתב הרמב"ם, "ואשה מתרת לשתות עקרין שמסרסין אותה עד שלא תלד". אפילו אינה זקנה, ואינה עקרה. וכן מבואר בתוספתא דיבמות. וכן פסקו רא"ה, ריטב"א ועוד. וכן פסק השו"ע¹⁴.

שולחן ערוך

(אה"ע, הלכות פריה ורביה, סימן ה)

יא. אסור להפסיד אברי הזרע, בין באדם בין בהמה חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ. וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום. ואפלו מסרס אחר מסרס לוקה. כיצד, הרי שבא אחד וכרת הגיד,

פשוט ברמב"ם בשותה כוס עיקרין ואינו עושה בידיים, שאינו איסור תורה אלא איסור מדרבנן. וכתב שכן הוא לרוב הפוסקים. ועיין חזון איש (א"ע סי' יג), דהוכיח ג"כ מדברי הרמב"ם, דאינו אלא מדרבנן, וכ"כ בשיטת הרשב"א. מקורות - רמב"ם (הל' איסורי ביאה טז,יב).

8. אלא שנחלקו בטעם האיסור: לדעת השאלות משום שאינו מתכוין לסירוס אלא לרפואה, והלכה בכל התורה (חוץ משבת) כרבי יהודה שדבר שאינו מתכוין אסור. ורמב"ן ורא"ש ועוד, כתבו שאף שהלכה כר"ש בכל התורה כולה שדבר שאינו מתכוין מותר, וכנ"ל, מכל מקום היכא דשתי סמא לרפואה ומיעקר אסור אפילו לרבי שמעון, דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות.

9. וביאר, או מפני שאינו סירוס בידיים אלא ממילא, וכשאינו מתכוין, וכר"ש המתיר דבר שאינו מתכוין (וכפי שביארה הגמרא בהוה אמינא, הני מילי היכא דקא מיכוין. הכא מעצמו הוא, מאיליו, שלא בידיים. ואע"פ שנדחו דברים אלו, אפשר שדחייה היא ודרך סוגיא נאמרה ומ"מ הואיל ואינו מתכוין לכך מותר אליבא דרבי שמעון). או משום שאיסור סירוס ממילא הוא דרבנן, ופסיק רישיה דרבנן מותר (ראה לעיל, פרק הבונה, ק"ג א', סיכום השיטות בעניין פסיק רישיה באיסור דרבנן). או משום שאינו פסיק רישיה, שקצת אנשים שותים ואינם נעקרים.

10. זה לשונו: "המשקה עקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו - הרי זה אסור..." משמע דסבירא ליה, דהיכא דאינו מכוון לסרס, כגון לרפואה מותר. וכן הבינו את שיטת הרמב"ם, בספר יד אהרן (ח"ב הגה"ט אות ה'), ובספר אדמת קודש (סי' כ"ג), והפני משה (סק"ח), אלא שהקשו מדברי הגמרא שבת (ק"י ק"א) דמוכח דאף לרפואה אסור (שכן אומרת הגמרא, לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר, ומי שרי, והתניא מניין לסירוס באדם שהוא אסור וכו', אלא באשה, ולר"י בן ברוקה וכו', בזקניה אי נמי בעקרה, ומבואר שם בתוספות, דאתיא אפילו לר"ש, הובאו הדברים לעיל), והובאו דבריהם באוצר הפוסקים (אה"ע יג,יב). ובס' נתיבות לשבת (סק"ז), ואפי' זוטרי (ס"ק י"ז), דחקו לפרש דברי הרמב"ם, דכדי לסרסו, היינו כשיעור לסרסו, או י"ל דנקט כן לרבותא, דאפילו מכוון לסרסו אינו לוקה, אבל איסורא איכא, אפילו בלא כוונה, כדמוכח מדברי הש"ס שם, והובא כל זה באוצר הפוסקים שם.

11. אה"ע ה"ב, מקורות - שאלות (פרשת אמור, שאלתא קה; הו"ד בראשונים). רמב"ן (חיל' ק"י ב', ד"ה הא דאמרין). רא"ש (סי' ט). ריא"ז (הלכה ג, סעי' ב).

12. מדלא תני מותר לסרס הנקבות ולזה כתב הרמב"ם פטור. מגיד משנה.

13. אה"ע ה"א, ובביאור הגר"א (ס"ק כה) הביא תורת כהנים: מנין שאף הנקבות בסירוס תלמוד לומר "כי משחתם". רבי יהודה אומר: "בהם", ואין הנקבות בסירוס. וביאר הגר"א שפסקו הרמב"ם ושו"ע כתנא קמא, שסירוס נקבות אסור מהתורה, אלא דאין בהם מלקות כיון דלא נכללו בלא תעשה ד"לא תעשו" (ורבי יהודה מתיר נקבות בסירוס). מקורות - רמב"ם (הל' איסורי ביאה טז,יא). ריא"ז (הלכה ג, סעי' ב).

14. אה"ע ה"ב, מקורות - רמב"ם (הל' איסורי ביאה טז,יב).

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ובא אחר וְכָרַת אֶת הַבִּיצִים אוֹ נִתְקַן, וּבָא אַחַר וְכָרַת חוּטֵי בִיצִים; אוֹ שָׁבָא אֶחָד וּמַעַף אֶת הַגִּיד, וּבָא אַחַר וְנִתְקַן, וּבָא אַחַר וְכָרַתוּ; כָּלֶם לֹקִים, וְאִף עַל פִּי שְׁלֵא סָרַס אַחֲרוֹן אֶלֶּא מְסָרַס, בֵּין בְּאֶדָם בֵּין בְּבִהְמָה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמְסָרַס אֶת הַנִּקְבָּה, בֵּין בְּאֶדָם בֵּין בְּשֶׁאֵר מִיָּנִים, פְּטוּר (אֲבָל אֲסוּר).

יב. הַמְשַׁקָּה כּוֹס שֶׁל עֶקְרִין לְאֶדָם אוֹ לְשֶׁאֵר בְּעֵלֵי חַיִּים כְּדִי לְסָרְסוֹ, הֲרִי זֶה אֲסוּר, וְאִין לֹקִין עָלָיו. וְאִשָּׁה מְתַרְתֵּת לְשִׁתּוֹת עֶקְרִין כְּדִי לְסָרְסָה עַד שְׁלֵא תֵלֵד.